

אך לאחר שכבר בדק, מקילים בספק ספיקא (מקדש דוד ד, א, אך ראה לעיל בסמוך ד"ה ולוא) [תוס' רבינו פרץ]. או משום שאם לא ראינו שהכניסה את החמץ לבית זה, אלא רק שנטלתו בפיה, אם כן אין לדבר סוף, שיש לחשוש לזה גם מחצר לחצר ומעיר לעיר (מהר"ם חלאווה).

וְאִמָּא נִימָא אַכְלֵתִיהּ, ואף שראינו שהכניסה החולדה את החמץ לבית, ובאופן זה שיש כאן ודאי חמץ, לכולי עלמא אין אומרים שסתם ספק מוציא מידי ודאי, אפילו בדרבנן [ומלבד זאת, בדיקת חמץ מתחילה נתקנה על הספק, כמבואר לעיל בסמוך], מכל מקום כאן אינו סתם ספק שמה אכלתו, אלא יש חזקה שאכלתו, שדרך החולדה לאכול מה שבפיה, ומועיל אף להוציא מן הודאי (רבינו דוד).

ועל עצם חיוב בדיקת חמץ לא קשה מדוע לא תולים שאכלוהו חולדה או עכבר, שאין לתלות כך, כיון שחולדה חוששת להיכנס לבית שדדים בו אנשים, ועוד, שהדדים בבית מניחים את החמץ במקום שמור מהעכברים (שם).

וְכַמָּה יִשְׁהֶה בְּמִדּוֹר וְיִהְיֶה הַמְדוֹר צָרִיף צָרִיף, ארבעים יום, כדי יצירת הולד (רש"י), כלומר, בשיעור זמן שעשויה אשת הנכרי להתעבר ולהפיל נפל הראוי לטמא (מא"י). ואין חוששים שמא באה לשם כשהיא כבר מעוברת, שאין מרבים להחמיר בספק זה שעיקרו אינו אלא חומרא בעלמא, שמעיקר הדין אין לחשוש בסתם שנקבר שם נפל, ובפרט שרוב נשים יולדות בן קיימא (שם, ומשנה אחרונה אהלות יח, ז, ע"פ תוס' ד"ה ואם). ויש שפירשו, שהולכים אחר הרוב שאינן מעוברות (תוס' חכמי אנגליה).

וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ אִשָּׁה, לפי שחשוד הוא על הזנות (רש"י), וחוששים שהביא אשה לביתו בלילה (ר"ש אהלות יח, ז. וראה סדרי טהרות רס, א, שתמה לפי זה מה ענין ארבעים יום לכאן, והלא מאחר שאינה קבועה שם, אין טעם לחשוש שהתעברה ממנו בלילה הראשון וזוהרה ובאה לשם ביום הארבעים והפילה, ואם כן בהכרח החשש הוא שמה הביא לשם אשה מעוברת). ויש שפירשו, שגזרו משום מדור שיש בו אשה (פימ"ש לרמב"ם שם).

וְאִין סַפֵּק מוּצִיא מִיַּדִּי וְדָאִי וְהָא תַנְיָא וְכוּ'. ואמנם פשוט הדבר שספק שקול אינו מוציא מידי ודאי, אולם כוונת הגמ' לספק הקרוב לוודאי כגון זה, שהרגילות היא שהחולדה אוכלת את החמץ, והגמ' מבקשת להוכיח מהברייתות שלפנינו שספק כזה אכן מוציא מידי ודאי (ע"פ תוס', ח' הר"ן ומהר"ם חלאווה).

וְקָאֵתִי סַפֵּק וּמוּצִיא מִיַּדִּי וְדָאִי, שרוב חברים מעשרים מיד קודם שיצא מתחת ידם (רש"י). ואף שיש רוב מעשרים נגד חזקת טבל, ו'רובא וחזקה רובא עדיף', מכל מקום נקרא 'ספק' ולא 'ודאי', כיון שהוא רוב התלוי במעשה האדם ולא רוב שהוא בטבע (בית אדם רוב וחזקה ז). וראה עוד להלן בסמוך.

הָתָם וְדָאִי וְדָאִי הוּא וְדָאִי מַעֲשֵׂרִי, שאין זו רק תלייה על פי רוב, אלא חזקה ודאית היא על כל החברים (רש"י). ובתחילה סברה הגמ' שאין זו חזקה גמורה אלא רק דבר הרגיל על פי רוב שחבר מעשר את פירותיו מיד, כדי שלא להעביר על המצוה, ולכן נחשב רק ספק קרוב לוודאי שאינו מוציא מידי ודאי, אבל למסקנא זו היא חזקה גמורה של 'ודאי', מחמת שחבר מצווה ומזוהר שלא להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן [כדי שלא יכשלו בו אחרים] (רבינו דוד).

מִשְׁנֵה. אִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא גִירָה חוֹלְדָה מִבֵּית לְבֵית וּמִמְקוֹם לְמִקוֹם דָּאָם כֵּן וְכוּ', ואלמלא הסברא של 'אם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר', היתה תקנה לחשש זה, שיניח שומרים במקומות הבדוקים, עד לסיום הבדיקה (רבינו יהונתן; מאירי), או שיבדקו פעם אחת הוא וכל בני ביתו זה בזוית זו וזה בזוית זו (מהרש"א, ע"פ תוס' להלן ע"ב ד"ה ולא. וראה שם שכל זה דוקא לגבי החשש של 'ממקום למקום' באותו בית, אבל החשש של 'מבית לבית' הוא בכלל 'אין לדבר סוף', כי אי אפשר שכל בעלי הבתים יבדקו בבת אחת. וראה ראש יוסף דבר שמואל).

ומבואר במשנה, שאם היינו חוששים שגיררה החולדה חמץ מבית לבית, והיינו מבית שאינו שלו לבית שלו, היה צריך לחזור ולבדוק. ואף לדעת הסוברים (רש"י לעיל ב, א ד"ה בודקין) שטעם הבדיקה הוא כדי שלא יעבור עליו ב'בל יראה', מכל מקום היה צריך לחזור ולבדוק, כי גם על חמץ שאינו שלו עובר ב'בל יראה' [וראה תוס' ד"ה כדי (הראשון)] שדנו אם מדובר במשנתנו בחמץ שביטלו, וראה גם ביאורנו לעיל (ה, ב). אך כל זה דוקא בחמץ שגיררה מבית של ישראל, אבל מבית של גוי אין חשש אם גיררה, שעל חמץ של גוי אינו עובר על 'בל יראה' (פני יהושע, ע"פ רש"י לעיל ה, ב ד"ה לפי). ולדעת הסוברים (תוס' לעיל ב, א ד"ה אור) שטעם הבדיקה הוא מחשש תקלה שלא יבוא לאכול את החמץ, חשש הגרירה שייך בכל חמץ שאינו שלו [ואף בשל גוי, וכן מבואר להלן בסמוך מדברי מהר"ם חלאווה], גם אם אינו עובר עליו ב'בל יראה' (קובץ שיעורים אות לד).

אִין לְדָבָר סוּף, שאם כן, יצטרכו כל ישראל לבדוק את חמצם כאחת, וזה דבר שאי אפשר (ירושלמי, הובא בר"ע על הרי"ף). ועוד, שאם כן, נחשוש שמה גיררה מבתי הגויים [וראה לעיל בסמוך], ולחשש זה אין תקנה (מהר"ם חלאווה).

וכיון שאין חוששים מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין חוששים גם מבית לבית וממקום למקום (רבינו דוד), שהואיל ואין תקנה גמורה לחשש זה, לא הצריכו חכמים לחשוש לכך כלל, והעמידוהו על דין תורה שדי בביטול (שפת אמת), וכמו שאין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכול לעמוד בה (קובץ שיעורים אות לה). ובאופן אחר יש לפרש, שאין זה בתורת טעם אלא בתורת הוכחה, שכיון שאין לדבר סוף, מוכח שמצד הדין אין צריך לחשוש לזה [משום שזה חשש רחוק] (קובץ שיעורים שם).

ולוא טעם זה ש'אין לדבר סוף', לא היינו מקילים מצד ספק ספיקא [שמה גיררה, ואף אם גיררה, שמה אכלתו], או מצד ספק דרבנן לקולא [כשביטול], כיון שבדיקת חמץ נתקנה מתחילה על ספק ספיקא, שמה לא הכניס לשם חמץ, ואף אם היה שם, שמה אכלתו חולדה (רבינו דוד; פני יהושע, וראה ביאורנו להלן ע"ב ד"ה ואתא). ויש שכתב, שכיון שאיתחזק איסורא, שהיה הוא מקום שמכניסים בו חמץ, ואפשר לברר את הספק על ידי בדיקה, לא אומרים בזה ספק ספיקא לקולא (הגהות ר"ש טוביב, אך ראה פני יהושע להלן ע"ב, שבדיקת הבית מחמץ יש בה טורה, ועל כן אינה כשאר ספק שמחמירים בו כשאפשר לבררו בקל, וראה עוד בביאורנו שם).

גְּמָרָא. הָא חוֹזֵינָא דְשֶׁקֶל חִיּוּשִׁין וְנִבְעֵי בְּדִיקָה, ודוקא כשראינו שהכניסה את החמץ לבית זה, אבל אם ראינו רק שנטלה מבית אחר, אין צריך לחשוש שהכניסתו לכאן (רש"י, ע"פ ראש יוסף), כיון שבזה יש להקל משום ספק ספיקא, ספק שמה הכניסה, ואף אם הכניסה, שמה אכלתו [שאף שתקנת חכמים היתה לבדוק אף בספק ספיקא, כמבואר לעיל בסמוך, אין זה אלא קודם הבדיקה,